

N:o 158.

Af herrar **J. J. Byström** och **L. G. Broomé** i Bårslöf,
*om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utskänknings-
af vin och maltdrycker å lägerplatser.*

Alla torde vara ense derom, att den tid, som anslås till ungdomens vapenöfningar, bör göras så fruktbringande som möjligt. Sålunda bör ungdomen derunder erhålla en verklig utbildning för det med exercisen afsedda ändamålet, men dessutom bör man vänta sig goda resultat med afseende på den fysiska utvecklingen, inlärandet af ordning och skick, renlighetssinnets väckande o. s. v., och i den mån tiden gör det möjligt, bör äfven den andliga odlingen främjas genom föredrag, öfningskurser, tillfälle till god läsning under fritiden o. s. v. Men vid sidan af allt detta måste man se till, att de faror, som möta ungdomen öfver allt och hvilka särskildt på en lägerplats, der olika element sammanföras och de dåliga lätt kunna smitta de goda, icke komma att förrycka de goda resultat, som åsyftas. Att dessa faror äro af många olika slag torde vara allmänt bekant, men anledning saknas att här tala om någon annan än *dryckenskapen*, hvilken är en af de största och den, som vanligen förer andra laster, i främsta rummet osedligheten, med sig.

Finnes då verkligen någon fara för att ungdomen skall förledas till dryckenskap å våra lägerplatser?

Låt oss, innan denna fråga besvaras, granska utskänkningsförhållandena å våra lägerplatser!

Bränvin är som bekant förbjudet sedan 1881, vin förekommer icke på alla platser och förbrukas i alla händelser ej i större omfattning, men deremot försäljas starkare maltdrycker och i främsta rummet *öl* i de så kallade marketenterierna å alla lägerplatser. Denna försäljning sker i obegränsade kvantiteter såväl till beväringen som vanligen äfven till den allmänhet, som å sön- och helgdagar besöker lägerplatserna. Denna ölutskänkning utöfvar jemte annan servering af enskilda personer eller bryggeribolag, som med vederbörande regementschef träffat öfverenskommelse om ensam försäljningsrätt och härför betalar afsevärda summor, vid några regementen uppgående till mellan 9- och 10,000 kronor. Rättighet till utskänkning erhålles af länsstyrelsen. Kontraktet mellan regementschefen och marketentaren är ofta uppgjordt på lång tid och medför icke sällan skyldighet för den senare att uppföra vissa byggnader för regementets behof. Prisen bestämmas godtyckligt af regementschefen. Denne har äfven rätt att bestämma utskänkningstiderna.

Hvad som först springer i ögonen vid detta arrangement är att frågano m ölutskänkning är en angelägenhet, som uppgöres mellan regementschefen och länsstyrelsen och kommer vederbörande kommun alls icke vid. Det har därför händt, såsom flera gånger omtalats i riksdagen, att kommunen, som med stort besvär lyckats afskaffa alla ölkrogar, genom ett regementes förläggning i orten fått en ölkrog på halsen, som har gjort otrolig skada, utan att kommunen med något medel har kunnat afskaffa densamma.

Att detta är en stor oegentlighet och kan leda till fullständig intresselöshet i nykterhetsfrågan från kommunens sida, torde utan vidare inses.

Härtill kommer en fara i annat afseende af monopolsystemet. Det är nemligen tydligt, att marketentaren, som har monopol på försäljning af alla drycker, såväl berusande, såsom öl och porter, som icke berusande, såsom svagdricka och kolsyrade vatten m. m., skall finna med sin fördel förenligt att befordra ölets försäljning på de andra alkoholsvagare dryckernas bekostnad, då han nemligen af ölförsäljningen har den största förtjensten. Exempel härför har i riksdagen gifvits från Trossnäs lägerplats, der en svagdricksförsäljning indrogs och lades under marketenteriet med det resultat, att svagdricksförsäljningen nedgick till en tredjedel. Monopolsystemet, som i fråga om de starka dryckerna har obestridliga fördelar, leder beträffande den samtida försäljningen af icke berusande

drycker till resultat, som äro direkt motsatta dem som önskas af alla nykterhetsvänner.

Men denna öltskänkningsfråga hvilar äfven på en felaktig princip i *ekonomiskt* afseende. Det kan nemligen ej förnekas, att, såsom öltskänkningen nu är ordnad, allmänheten beskattas på ett godtyckligt och orättvist sätt, som strider mot den gamla satsen, att svenska folket skall sig sjelft beskatta. När nemligen marketentaren för sin försäljningsrätt nödgas betala en dryg afgift, är det naturligt, att denna ytterst skall täckas af den konsumerande allmänheten, hvilken skall betala icke endast varans pris och skälig förtjenst för marketentaren, utan äfven den af regementschefen bestämda afgiften. Att denna *godtyckligt* bestämmas af samma person, som hos länsstyrelsen begärt rättigheten, försämrar än mer saken; och förhållandet att det endast är beväringen och den allmänhet, som besöker lägerplatsen, som är skyldig betala denna skatt, och icke officerarne (hvilka utan några försäljningsavgifter ordna sin spritdryckskonsumtion) gör hela skattefrågan *orättvis*. Allt mer träder denna orättvisa i dagen, när man granskar, hvartill försäljningsavgiften användes. Härom föreligger, som bekant, en utredning från 1900 års riksdag, till hvilken vi hänvisa. Af den framgår, att de mycket betydliga beloppen visst icke uteslutande användas till beväringens eller manskapets fromma, utan tvärtom till en myckenhet utgifter, af hvilka en del rimligtvis borde ersättas af staten, och andra ovedersägligen gagna officerarne lika mycket eller mera. Orsaken till att missförstånd och origtigheter begåtts vid lägerkassornas användning torde till en stor del böra tillskrivas de dunkla bestämmelser härom, som 1897 utfördes af landtförsvarsdepartementet.

En närmare granskning af de olika regementenas inkomster af marketenterirörelsen ger äfven vid handen, att inkomsten är ytterst ojemn och säkerligen icke står i någon proportion till regementenas behof. Medan sålunda vissa regementen hafva en årsinkomst af 9,500 kr. och åtminstone ett har en utgående behållning år 1899 på 30,000 kr., så är inkomsten för andra endast några få hundra kronor. Om öltskänkningen skall bibehållas, är det tydligen mera rättvist, att inkomsten ingår till statskassan, och att derifrån medel utanordnas till de olika regementenas behof. Såsom nu är förhållandet, har regementet ett direkt ekonomiskt intresse i rusdryckstrafiken å lägerplatsen, hvilket naturligtvis är fullkomligt stridande mot alla moraliska principer.

Det bör slutligen betonas i detta sammanhang, att, om öltskänkningsruin skulle indragas, detta ej skulle medföra lägerkassornas ruin, ty dessa kassor ha ju flera andra inkomstkällor, hvilket äfven framgår af ofvan anförda utredning.

Om emellertid denna öltskänkning, betraktad från kommunal, statslig och ekonomisk synpunkt, ger anledning till stora anmärkningar, så bör det uttryckligen betonas, att den, sedd från moralisk och sedlig synpunkt, är absolut förkastlig.

Det bör främst framhållas, att den säkerligen största delen af värnpligtige, som besöka lägerplatserna, icke äro vana vid ölförtäring och därför ej hafva något behof af denna rusdryck. Men då, som bekant, vanor och intryck lätt läras i ungdomen, är det, när ölförtäringen dagligen och stundligen står dem till buds och särskildt vid marscher och ansträngande öfningar ofta är den enda dryck, som bjudes dem, helt naturligt, att ölet så småningom kommer att bli en daglig dryck. Och att detta lätt leder till missbruk är en erfarenhet, som hvar och en torde känna.

Men äfven det mindretal värnpligtige, som förut erhållit vana vid öldruckning, torde ha en direkt skada af öltskänkningsruin vid lägerplatserna. Om det nemligen under vanliga förhållanden är svårt att begränsa rusdrycksbruket inom måttliga gränser, så är det dubbelt svårt, när en massa ungdom samlas under månadslång samvaro och dervid känner sig lössläppt och försatt under ovanliga förhållanden — ofta kanske för första gången. Den mångenstädes kvarlevande gamla åsigten, att rusdryckerna äro oundgängliga för en »krigare», och den felaktiga föreställningen, att ölet kan höja lifsglädjen och kanske höja kroppskrafterna, spela härvid in på ett sätt, som förleder mången att till öfvermått och vid olämpliga tider bruka en dryck, som han förut måttligt och kanske endast vid måltider användt.

Det är naturligt, att en del af de olägenheter, som medfölja öltskänkningsruin, kan förekommas genom befälets kontroll och lämpliga anordningar. Men det måste ihågkommas, att bland våra officerare ej ännu en allmännare uppfattning af nykterhetens betydelse gjort sig gällande, och att deras exempel på många ställen lemna mycket öfrigt att önska. Och om detta senare är fallet, kan dryckenskapen och den dermed följande moraliska urartningen antaga mycket oroväckande proportioner. Derom lemnades helt nyligen ett sorgligt vittnesbörd i Social Tidskrifts 9:de häfte för förra året.

Från en lägerplats i Stockholms närhet, med hvilken åsyftas Vaxholms lägerplats, lemnas en del uppgifter, hvilka äro af synnerligen beklaglig beskaffenhet.

Men dessa sorgliga utslag af spritförbrukning bland officerare, manskap och värnpligtige ha äfven en inre sida. Det måste ihågkommas, att rusdrycksbruket för i släptåg med sig en hel rad af laster, som äro ännu farligare. Dryckenskap och osedlighet höra i hop. Slippriga historier äro oskiljaktiga från dryckesgillena. Råhet i tankar och ord födas under spritens verkningar. Öfver hufvud taget finnes det intet, som leder ungdomen lättare och hastigare in på lastens väg, än en lätt tillgång på rusdrycker, och att ölet är en af de farligaste i detta afseende beror på dess ännu så länge »goda anseende» i vida kretsar.

Emellertid är det ej endast de värnpligtige, som taga moralisk skada under den hejdlösa ölutskänkningen. På sön- och helgdagar strömma till lägren massor af personer i olika åldrar, som vilja hafva sig en »glad dag». Ofta anordnas extratåg till dessa platser. Att ett af de första ställen, som uppsökas, är ölförsäljningsstället, är ju naturligt. Och att oordningar och störande uppträden bli en följd af denna ölkonsumtion, är lika lätt att förstå och bekräftas äfven af uppgifter från olika håll.

Om slutligen från något håll skulle framkastas, att dryckenskapsförseelserna dock äro af mindre betydelse vid våra lägerplatser, vilja vi meddela, att enligt en undersökning, som gjorts af redaktören för Social Tidskrift, herr G. H. von Koch, och som stälts till vårt förfogande, rörande orsaken till bestraffningar vid 25 landsortsregementen under tredje kvartalet 1901, icke mindre än 62 procent af samtliga bestraffningar orsakats helt eller delvis af fylleriförseelser.

En synpunkt, som äfven torde böra medtagas i räkningen, är den skada, som ölutskänkningen utöfvar å våra värnpligtiges fysik. Den tid är nu fjerran, då man trodde sig kunna erhålla någon näring eller någon styrka af rusdryckerna. De senaste årens vetenskapliga forskningar rörande små alkoholmängders inverkan och de fälttåg, vid hvilka under senare år spritens verkningar praktiskt pröfvats, ge otvetydigt vid handen, att sprit i hvilken form som helst är direkt skadlig för såväl den andliga som den fysiska kraftutvecklingen. Att under sådana förhållanden låta ölkonsumtionen verka hindrande på ungdomens vapenöfning under den tid, som deråt är anslagen, förefaller därför mer än orimligt.

Härtill kommer en synpunkt af stort intresse: att en reform på detta område önskas från många håll. Att föräldrar och målsmän till de värnpligtige önska ölutskänkningens upphörande bevisades tillräckligt under förra årets lifliga försvarsdebatter och framgår äfven af samtliga utskottsutlåtanden rörande denna fråga. Märkligare är emellertid, att såväl manskap som beväring vid skilda regementen äfven uttala en allt bestämdare önskan att blifva befriad från ölförsäljningen. För några år sedan petitionerade 80 procent af stammanskapet vid Helsinges regemente härom; helt nyligen ha samtliga konstaplar vid Norrlands artilleriregemente anhållit om ölförsäljningens upphörande, hvilket föranledt regementschefen att afskaffa *all* försäljning af starkare maltdrycker såväl i marketenteriet som vid utmarscher. Slutligen har genom listor utrönt, hur manskap och beväring vid Jönköpings regemente ställa sig till denna fråga. Vid ett kompani hade 95 antecknat sig för fullständigt afskaffande och 4 för försäljning åt spisande gäst; vid ett annat voro siffrorna resp. 72 + 0, vid ett tredje 81 + 1.

Äfven från officerarnes sida synes intresset att i denna fråga vidtaga reformer allt mer göra sig märkbart. Derom vitnar bl. a. general Ericsons uttalande vid förra årets riksdag, hvori han anser, att de starkare maltdryckerna helt kunna försvinna, när en alkoholgräns blir bestämd, och han anser en dylik reform ingalunda vara svårare att genomföra än bränvinsförbudet af år 1881.

I Riksdagen har denna fråga varit föremål för ett allt lifligare intresse, hvilket aldrig varit högre än vid sista årets riksdag, då ett förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t om förbud mot utskänkning af öl utom åt spisande gäst afslogs med den knappa majoriteten af 2 röster. I Andra Kammaren torde frågan om förbud i ölförsäljningen mötas med mycket lifligt intresse, att döma af denna kammares bifall till alla föregående motioner i denna fråga. Som frågan nu står, synas de små reformer, som förut framstälts och ofta mötts med vissa formella betänkligheter, böra lemnas å sido, och den direkt på målet gående vägen — afskaffandet af försäljningen af de starkare maltdryckerna — böra väljas. Den enda sakliga invändningen här emot är, att någon bestämd alkoholgräns ännu icke finnes uppdragen i lagstiftningen och att det därför skulle vara svårt att tillfredsställande ordna svagdricksförsäljningen, som ju på många ställen är alldeles nödvändig. Emellertid är det ju ett känt faktum, att i praktiken en bestämd gräns mellan svagare och starkare maltdrycker

finnes; och häraf ha också åtskilliga länsstyrelser begagnat sig genom att bevilja *svagdricksrättigheter*. När nu dessa nästan alltid blifvit använda på ett tillfredsställande sätt, finnas alla skäl att antaga, att om en dylik *svagdricksrättighet* lämnades på en lägerplats, den noggranna kontrollen skulle hindra alla öfverträdelse och att ingen svårighet skulle förefinnas att i praktiken skilja mellan öl och *svagdricka*.

Med stöd af hvad som från flere håll uttalats må ock framhållas önskvärdheten af att försäljning af öl åt så kallade spisande gäster måtte likaledes förbjudas. Som bekant ingår det icke i kronans kosthållning åt beväringen. Många bland dessa värnpligtige äro ej från hemmen vana vid ölförbrukning. Det vore därför synnerligen önskvärdt, att sådana anordningar vidtoges vid våra lägerplatser, att den ungdom, som der skall öfvas, ej med lagens tillåtelse komme att få smak för de starkare *maltdryckerna*.

Att, såsom en och annan gång har framhållits, ett afskaffande af ölotskänkningen på lägerplatserna skulle föranleda lönkrögeri, torde vara rena fantasifoster. Så resonnerade man 1881, när bränvinet borttogs från lägerplatserna, men erfarenheten har icke påvisat någon egentlig olägenhet i detta afseende. Dessutom är ju en stor del af beväringen ej van vid ölförtäring, hvarför det saknas anledning att på omvägar skaffa sig öl, hvilket äfven genom nödig kontroll bör betydligt mycket lättare kunna förhindras för ölets räkning än för bränvinets.

Om sålunda blott viljan är god och intresset för vår ungdoms moraliska och sedliga utveckling tillräckligt starkt, torde inga praktiska svårigheter för reformens omedelbara genomförande förefinnas. Det torde också vara särdeles önskvärdt, att densamma föres igenom samtidigt med de stora förändringar, som nu, till följd af härordningsreformen, inträda; och för visso skall ett beslut om ölotskänkningens afskaffande helsas med tillfredsställelse öfver hela vårt land och icke minst bland dem, som stått tvekande vid härordningsreformens genomförande på grund af den våda i moraliskt afseende, som en utsträckning af värnpligten *kan* medföra.

I denna riktning uttalade sig också Första Kammarens tillfälliga utskott 1900, då det framhöll bland annat följande:

»Skall fosterlandsvännens förhoppning om svenska folkets villighet att för sitt lands försvar åtaga sig en utsträckt värnpligt kunna vänta snart förverkligande, måste folket vinna den öfvertygelsen, att de platser, dit dess söner samlas för att vinna utbildning för detta syfte, äro omhågnade af sedlig tukt och att intet

underlåtes af det, som kan göras för att skydda de unga mot frestelse och fall.»

Såsom ett uttryck af landets nykterhetsvänners mening i denna fråga må slutligen äfven anföras följande, af den nyligen hållna Förbudskongressen enhälligt antagna, resolution:

»Utskänknigen af starkare maltdrycker och vin å lägerplatserna har visat sig vara till fysisk och moralisk skada för de värnpligtige och utgör den väsentligaste anledningen till bestraffningar;

då denna utskänkning har visat sig alldeles obehöflig, der godt dricksvatten eller svagdricka kunnat erhållas, hvilket bland annat visats deraf, att såväl manskap som värnpligtige vid olika regementen uttalat sin önskan om denna utskänkings upphäfvande,

då dessutom hela utskänkingsrörelsen å lägerplatserna hvilar på en godtycklig och orättvis beskattningsprincip, och

då slutligen denna utskänkning, om den bibehålles, skall i framtiden verka än mera skadligt än tillförne, till följd af den förlängda öfningstiden,

anser förbudskongressen, att utskänkning eller annan försäljning af starkare maltdrycker och vin å lägerplatser, kasernområden eller vid utmarscher bör helt och hållet förbjudas,

och vill förbudskongressen äfven uttala sin bestämda öfvertygelse, att denna reform bör ofördröjligen vidtagas och icke fördröjas genom väntan på den blifvande maltdryckslagstiftningen.»

På grund af hvad vi sålunda anført, våga vi föreslå,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga sådan förändring i gällande förordning angående vin- och maltdrycksförsäljning, att all utskänkning eller försäljning af vin och starkare maltdrycker må varda förbjuden å lägerplatserna.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 15 februari 1902.

J. Byström.

L. Gust. Broomé.